

Культура та духовне життя в УРСР

- 1. Як відбувався розвиток системи освіти в УРСР у перші післявоєнні роки? 2. Назвіть здобутки тогочасної науки в республіці. 3. Як розвивалися в післявоєнний період українська література і мистецтво? 4. Які здобутки культури України доби деєталінізації вам уже відомі за курсами інших навчальних дисциплін?

1. Освіта. Із другої половини 1950-х рр. на розвиток народної освіти виділялося набагато більше коштів, ніж раніше. Це було обумовлено усвідомленням радянським керівництвом необхідності подолати відставання в цій сфері від країн Заходу в умовах розгортання НТР. У грудні 1958 р. Верховна Рада СРСР прийняла закон, що започаткував реформу шкільної освіти, а у квітні наступного року відповідний закон з'явився також в УРСР. Згідно із цими законами запроваджувалася обов'язкова 8-річна освіта, 10-річні середні школи перетворювалися на 11-річні. Передбачалося також, що одночасно з отриманням 11-річної освіти учні шкіл опановуватимуть одну з масових професій.

Значного суспільного резонансу в Україні набуло положення нового закону про обов'язковість вивчення російської мови і фактично факультативне вивчення (за бажанням батьків) української мови. Проти цього виступали представники творчої інтелігенції республіки і навіть її партійне керівництво. Так, секретар ЦК КПУ із питань культури й освіти С. Червоненко і заступник Голови Ради Міністрів УРСР С. Гречуха наполягали на обов'язковому вивченні української мови в російськомовних школах республіки. Проте за вказівкою М. Хрущова в новому законі про освіту в УРСР залишився пункт про факультативність української мови. Унаслідок зросійщення кількість шкіл з українською мовою навчання скоротилася в республіці з 25 308 у 1959/1960 навчальному році до 23 574 у 1965/1966 навчальному році, а кількість російських шкіл за той самий період зросла відповідно із 4192 до 4707.

Представники різних верств українського суспільства висловлювали протести проти зросійщення освіти в УРСР. У більшості міст Південної і Східної України залишилося по кілька невеликих українських шкіл «для статистики». При цьому на одну російську школу в середньому припадало 524 учні, а на українську — 190.

Під час реформування шкільної освіти прискорився процес перетворення звичайних шкіл на школи-інтернати. У 1956—1957 рр. у республіці виникли перші 50 таких навчальних закладів, а на середину 1960-х рр. їхня кількість збільшилася в 10 разів. Особливо зручним новий тип навчальних закладів був для сільської місцевості, оскільки в більшості невеликих сіл існували лише початкові школи. Із 1960 р. почали діяти школи продовженого дня.

Зросійщення (росіянізація, русифікація) — сукупність дій та заходів царського, а пізніше радянського уряду в національних регіонах і неросійських республіках СРСР, спрямована на звуження сфери використання й витіснення національних мов, культури, історії з одночасним висунуванням на провідні позиції російської мови, культури та історії.

Із листа В. Стуса, який працював учителем у м. Горлівка (Донецька обл.), до А. Малишка (1962 р.)

...На Донбасі (та й чи тільки) читати українську мову в російській школі — одне недоумство. Треба мати якісь моральні травми, щоб це робити. Одна усна заява батьків — і діти не будуть вивчати мови народу, який виростив цих батьків. Хіба це не гопашний театр — з горілкою і шароварами? Обов'язково — німецьку, французьку, англійську мову, крім рідної...

Іноді видається, що діячі нашої культури роблять даремну справу. Вони співають, коли дерево, на якому вони сидять, ритмічно здригається од сокири... Як можна зрозуміти їх спокій? Як можна зрозуміти слабосилі зітхання, кволі піклування про долю хутора Надії, слабенькі нарікання, коли мусить бути гнів, і гнів, і гніві?

1. Обговоріть у парах. Які факти викликали в автора занепокоєння? 2. У чому він убачав їхню небезпеку для розвитку України?

Відповідно до програми політехнізації народної освіти, кожна школа залежно від наявних можливостей і місця розташування спеціалізувалася на певній професії, яку опановували учні.

Порівняно з 1950-ми рр. у першій половині 1960-х рр. у республіці в 1,5 разу зросла кількість професійних училищ, де готували працівників масових робітничих професій.

Розвивалася і вдосконалювалася система вищої освіти. У 1958 р. в УРСР у 140 вищих навчальних закладах навчалося понад 380 тис. студентів. Посилилася увага до отримання вищої освіти працівниками без відриву від виробництва. Так, у 1950—1958 рр. кількість студентів стаціонарних відділень вищих навчальних закладів зросла у 2 рази, а вечірніх і заочних — у 3—7 разів. За офіційними даними, на початку 1960-х рр. на 10 тис. населення республіки припадало 129 студентів, що перевищувало відповідні показники деяких розвинених країн світу.

2. Наука. Усвідомлення радянським керівництвом масштабів змін, пов'язаних із розгортанням у світі НТР, позитивно вплинуло на розвиток науки. Фактично повсякденна опіка наукових установ партійними органами, що раніше мала всеохоплюючий характер, стосувалася лише закладів суспільних наук. Істотно збільшилися бюджетні витрати на наукові дослідження. Фактично «за потребами» фінансувалися установи, що працювали на військово-промисловий комплекс. Уперше вчені отримали можливість виїздити за кордон для ознайомлення з науковими досягненнями інших країн.

Головними центрами наукових досліджень у республіці залишалися інститути Академії наук УРСР, президентом якої до 1962 р. залишався біохімік О. Палладій. У 1962 р. її очолив Борис Патон.

Доба хрущовської «відлиги» вважається найбільш динамічним періодом в історії української науки. У цей час у республіці виникло чимало нових наукових центрів. Так, у 1956 р. були створені Українська сільськогосподарська академія та Академія будівництва й архітектури. З'явилося чимало нових установ, що мали розвивати пріоритетні для потреб військово-промислового комплексу напрями. У 1957 р. у складі Академії наук УРСР розпочав роботу Обчислювальний центр, який очолив молодий математик Віктор Глушков. Українські інженери та вчені створили цифрову машину «Київ» (1960 р.), першу в СРСР керуючу машину широкого профілю «Дніпро» (1961 р.), машини «Промінь» (1962 р.), «Мир» (1964 р.) тощо. У 1962 р. Обчислювальний центр було перейменовано на Інститут кібернетики Академії наук УРСР. Його керівник академік В. Глушков у 1964 р. отримав Ленінську премію за цикл праць із теорії цифрових автоматів.

У 1961 р. колектив Науково-дослідного конструкторсько-технологічного інституту синтетичних надтвердих матеріалів Академії наук УРСР отримав перші штучні алмази. В Інституті фізики Академії наук УРСР у 1960 р. став до ладу атомний реактор, за допомогою якого здійснювалися дослідження фізики атомного ядра. Насамперед з оборонною тематикою був пов'язаний розвиток найстарішої наукової установи — Інституту механіки Академії наук УРСР. Його вчені працювали над проблемами гасіння вібрацій в елементах міжконтинентальних ракет, створили теорію конструктивної міцності пластмас, що застосовувалася в ракетній техніці. Фізико-технічний інститут у Харкові працював над програмою розвитку атомної енергетики, якою керував Ігор Курчатов. У 1955 р. в республіці створили Інститут проблем матеріалознавства, де розроблялися технології порошкової металургії. Тоді ж виник Інститут металофізики, вчені якого відкрили шароміцні сплави на основі титану для реактивної техніки. У 1958 р. виник Інститут проблем лиття, що розробляв новітні технології для чорної металургії. Провідні позиції займав Інститут електрозварювання ім. Є. Патона, який із 1953 р. очолював його син Б. Патон. Розроблені вченими Інституту технології електрошлакового зварювання та зварювання під флюсом дозволили СРСР вийти на перше місце у світі за цією технологією.

Здобутки радянського ракетобудівництва пов'язувалися з діяльністю Михайла Янгеля, який у 1954—1971 рр. очолював Конструкторське бюро «Південне» у Дніпропетровську. Під його керівництвом було створено декілька класів і поколінь стратегічних бойових ракет армії СРСР.

Успішно розвивалася українська медицина. У середині 1950-х рр. під керівництвом кардіохірурга Миколи Амосова було розпочато розробку і впровадження нових методів лікування хвороб серця.

У 1956 р. уродженець Житомира Сергій Корольов став генеральним конструктором, а через два роки очолив ракетну програму. Під його керівництвом запустили першу міжконтинентальну балістичну ракету, перший штучний супутник Землі, здійснили перший політ та вихід людини в космос. За висловом сучасника, С. Корольов першим у світі заклав основи для практичної космонавтики.

Лібералізація суспільно-політичного життя сприяла розвитку суспільних наук. Історики вперше отримали доступ до архівних матеріалів радянської доби. Із 1957 р. в республіці почали видавати спеціалізовані гуманітарні журнали академічних установ — «Радянське право», «Український історичний журнал», «Економіка Радянської України», «Народна творчість та етнографія». Важливою подією в науковому житті став початок видання Української радянської енциклопедії в 16 томах. Проте партійні органи, як і раніше, стежили за тематикою публікацій, щоб не допустити спроб критики політики КПРС, а також згадок заборонених тем і прізвищ. Інколи українські вчені долали ці перешкоди. Так, у лютому 1963 р. у Києві відбулася наукова конференція з питань культури української мови, у якій взяли участь понад 800 осіб. На ній пролунала гостра критика мовної ситуації в Україні. Доповідачі викривали принизливе становище української мови в республіці, вимагали усунення всіх обмежень для її застосування в державному житті тощо.

3. Література. Поштовхом до пожвавлення літературного життя стала поява в червні 1955 р. в «Літературній газеті» статті «Мистецтво живопису і сучасність» О. Довженка, який першим закликав митців «розширювати творчі межі соціалістичного реалізму». Своєю творчістю він демонстрував, наскільки плідним це може стати. У 1959 р. О. Довженко отримав Ленінську премію в галузі літератури за далекий від соціалістичного реалізму кіносценарій «Поема про море».

Заклик О. Довженка знайшов чимало прихильників серед українських письменників. Саме в цей період В. Сосюра написав автобіографічну повість «Третя рота», поеми «Розстріляне безсмертя» і «Мазепа». Проте видати їх він не зміг. Плідно працював М. Стельмах. Вийшли друком його романи «Кров людська — не водиця», «Хліб і сіль». Назавжди вписав своє ім'я в українську літературу Г. Тютюнник, створивши роман «Вир». Загального визнання здобув роман Олеса Гончара «Тронка», за який автору було присуджено Ленінську премію. У цей період Л. Первомайський створив роман «Дикий мед» і збірку новел «Материн солодкий хліб».

Обкладинка збірки Ліни Костенко «Мандрівки серця». 1961 р.

Період «відлиги» став часом, коли до української літератури прийшла талановита молодь — Р. Іваничук, Є. Гуцало, М. Вінграновський, Д. Павличко, В. Шевчук, І. Драч, В. Коротич, М. Руденко, Б. Олійник, І. Чендей, В. Симоненко, Ліна Костенко, Р. Лубківський та інші. Усі вони були «шістдесятниками», що намагалися пробудити народ, відкриваючи красу і чарівність українського літературного слова.

У цей час розпочалася творчість української поетеси Ліни Костенко. Три її перші збірки поезій «Проміння землі», «Вітрила» та «Мандрівки серця» продемонстрували здатність авторки поєднувати в поетичних рядках філософські роздуми, оригінальні думки й художнє слово. Проте після завершення «відлиги» твори Ліни Костенко тривалий час не видавалися, хоча вона продовжувала плідно працювати.

У період «відлиги» до літературного життя України повернулися 25 письменників, які змогли вижити в ГУТАБу: Б. Антоненко-Давидович, І. Багмут, М. Гаско, Н. Забіла, О. Ковінька, З. Тулуб, Г. Хоткевич та інші. Їхні твори, як і тих, хто загинув у ГУТАБу, було перевидано.

Знаковою подією в культурному житті республіки було запровадження з 1962 р. щорічної Шевченківської премії, яка присуджувалася за визначні досягнення в літературі, журналістиці, мистецтві та архітектурі.

4. Мистецтві. Під впливом лібералізації суспільно-політичного життя зміни на краще відбулися і в мистецькому житті України. У травні 1958 р. з'явилася постанова ЦК КПРС, якою визнавали безпідставними звинувачення в ідейних помилках у період «ждановщини» автора опери «Велика дружба» В. Мураделі, українських композиторів К. Данькевича (опера «Богдан Хмельницький») і Г. Жуковського (опера «Від щирого серця»). ЦК КПУ після цього також переглянув попередні несправедливі оцінки творчості ряду композиторів. Водночас у його постанові наголошувалося на

необхідності продовжувати «боротися проти вдаваного “новаторства”, зараженого впливом реакційного буржуазного мистецтва».

Провідними українськими композиторами цього періоду були К. Данькевич, С. Людкевич, Г. Жуковський, Б. Лятошинський, брати Г. і П. Майборода, Ю. Мейтус, Л. Ревуцький, А. Штогаренко та інші. Успішно працювали композитори-пісенники О. Білаш, А. Філіпенко та І. Шамо. У жанрі оперети здобули визнання О. Сандлер, А. Кос-Анатольський, Я. Цегляр. Новаторською була авангардна музика композиторів-«шістдесятників» Л. Грабовського, В. Годзяцького, В. Сильвестрова і В. Загоруєва.

У цей період відбулися зміни у ставленні населення республіки до мистецтва театру й кіно. Кількість відвідувачів театрів постійно зростала і в 1965 р. досягла 15,5 млн осіб. Визнаними майстрами тогочасної театральної сцени в Україні були А. Бучма, Н. Ужвій, Г. Юра, К. Хохлов, В. Добровольський, М. Крушельницький та інші. Однак загалом театр залишався елітарним мистецтвом, на відміну від кіно, яке дивилися всі. Кількість кіноглядачів в Україні більш ніж у 40 разів перевищувала відвідувачів театрів і в 1958 р. досягла 656 млн осіб. У республіці працювали три кіностудії — у Києві, Одесі та Ялті, де створювалося 15—20 кінофільмів на рік. Популярною була також продукція Української студії хронікально-документальних фільмів і Київської студії науково-документальних фільмів. В українському кінематографі з'явилися нові імена: Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко та Леонід Осика. Так, кінорежисер С. Параджанов створив фільми «Наталія Ужвій», «Золоті руки», «Думка», «Перший хлопець», «Українська рапсодія», «Квітка на камені». Міжнародне визнання здобула його екранізація в 1964 р. повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», яка отримала 16 призів на міжнародних кінофестивалях.

Скарбницю українського образотворчого мистецтва в цей час поповнювали своїми творами Т. Яблонська, М. Дерегус, В. Касіян, К. Трохименко, В. Бородай. Плідно працювали в жанрі декоративно-ужиткового мистецтва народні майстрині К. Білокур, М. Приймаченко, Г. Василяшук. Нові шляхи в мистецтві шукали художники-«шістдесятники» О. Заливаха, А. Горська, В. Кушнір, В. Зарецький. Однак вони наражалися на нерозуміння партійно-радянського керівництва, що стежило за дотриманням митцями усталених принципів соціалістичного реалізму. Твори, що викликали в них підозру в схильності до українського «буржуазного націоналізму», заборонялися. Відповідно до вказівок із центру організовувалися кампанії засудження «проявів формалізму та абстракціонізму» в мистецтві.

Формалізм — напрям у літературі та мистецтві, який визнає пріоритетність зовнішньої форми над змістом творчості.

Абстракціонізм — напрям у мистецтві, прибічники якого відмовилися від наближеного до дійсності зображення форм у живописі та скульптурі.

Із рухом «шістдесятників» у цей період була пов'язана творчість талановитої художниці Т. Яблонської. На противагу соціалістичному реалізму, що фактично перетворювався на натуралізм, вона створювала образи, у яких були присутні давні традиції українського народного живопису (картини «Фольклорна сюїта», «Травень» тощо). Разом із В. Зарецьким та іншими художниками-«шістдесятниками» Т. Яблонська стала засновницею фольклорного напрямку в українському образотворчому мистецтві, що розвивався і в наступні роки, незважаючи на перешкоди партійно-радянського керівництва.

В умовах лібералізації суспільного життя новими творами збагатили культуру українські скульптори. У 1964 р. у Москві було споруджено пам'ятник Т. Шевченку, у Львові — І. Франку. З'явилися нові твори майстрів станкової скульптури — Г. Петрашевича («Дитина моя»), М. Рябініна і В. Сколоздри («Олекса Довбуш»).

У 1964 р. художники А. Горська, О. Заливаха, Л. Семикіна, Г. Севрук, Г. Зубченко з нагоди відзначення 150-річчя від дня народження Т. Шевченка створили вітраж, який розмістили у вестибюлі Київського державного університету. На вітражі був зображений молодий і гнівний поет. Однією рукою він пригортав скривджену жінку, яка символізувала Україну, а іншу простягав угору, тримаючи в ній книгу. Композиція супроводжувалася словами Т. Шевченка: «...Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло них поставлю слово». І зображення, і цитата, на думку партійних керівників, були ідеологічно небезпечними. На їхню вимогу вітраж знищили.

Ескіз частини вітража «Шевченко. Мати» у Київському державному університеті. 1964 р. Художники А. Горська, О. Заливаха, Л. Семикіна, Г. Севрук, Г. Зубченко

5. Розвиток спорту. Доба «відлиги» стала сприятливим періодом для розвитку фізкультури і спорту. У цей час вели активну пропаганду здорового способу життя. На багатьох підприємствах, в установах, колгоспах і радгоспах розгортався масовий оздоровчо-спортивний рух. Позитивний вплив на нього мали успіхи радянських спортсменів на змаганнях різного рівня. Так, на території лише Полтавської області налічувалося 44 стадіони, 369 футбольних, 272 баскетбольні та 2150 волейбольних майданчиків. У спортивних змаганнях на території області щорічно брало участь близько 400 тис. осіб.

У цей період чемпіонами і призерами Олімпійських ігор стали кілька українців — легкоатлет Л. Бартенев, стрілець В. Романенко, плавець Г. Прокопенко.

Успішно розвивався футбол. У 1954 р. футбольний клуб «Динамо» (Київ) уперше завоював Кубок СРСР із футболу. У 1961 р. Кубок СРСР здобув футбольний клуб «Шахтар» (Сталіно).

6. Культурні здобутки української діаспори в 1953—1964 рр. У цей період продовжувала розвиватися культура української діаспори. У 1954 р. у Нью-Йорку (США) утворилося об'єднання українських письменників в еміграції «Слово». Серед його засновників були Василь Барка, Іван Багряний, Тодось Осьмачка, Улас Самчук та інші.

Знайомству англомовного світу з українською поезією сприяла перекладацька діяльність Костянтина Андрусишина та Вотсона Кірконеда. У 1963 р. вони видали англійською мовою збірку «Українські поети 1189—1962 рр.», яка охоплювала період від «Слова о полку Ігоревім» до сучасності. Наступного року завдяки їхнім зусиллям було видано «Кобзар» Т. Шевченка англійською мовою.

У Торонто (Канада) у 1956 р. виникла Українська спілка образотворчого мистецтва. За її сприяння через два роки в тому ж місті було відкрито українську мистецьку галерею «Ми і світ», де експонувалося понад 200 картин митців-українців Європи та Канади.

Ім'я українського живописця з Канади Василя Курилика відоме на весь світ. Він є автором понад 7 тис. картин. У серії «Український піонер» він відтворив історію українських канадців. Будівлю канадського парламенту прикрашають виконані ним чотири пано, які символізують творчу працю українських поселенців, їхній внесок у суспільне й культурне життя Канади.

Світове визнання здобув український скульптор із Канади Леонід Молодожанин (його псевдонім Лео Мол). У 1961 р. було встановлено створений ним пам'ятник Т. Шевченку в місті Вінніпег (Канада), а через три роки — у Вашингтоні (США). Раніше, до виїзду в еміграцію в 1941 р., він допомагав скульптору М. Манізеру в роботі над пам'ятником Т. Шевченку в Києві.

У науковому доробку української діаспори чільне місце посідала «Енциклопедія українознавства». Із 1954 р. у ній оглядові статті змінилися словниковими. З'явилася її англomовна версія. Це зробило історію українського народу доступною широкому загалу й науковцям країн Заходу. Серед істориків української діаспори чільне місце посідала Наталія Полонська-Василенко, яка в 1955 р. видала «Історію Української академії наук». Історик Олександр Оглоблин переїхав до США, де в 1954 р. до річниці Переяславської угоди 1654 р. видав низку праць, присвячених аналізу цієї події. У 1959 р. було надруковано його збірку портретів видатних українців минулого («Люди старої України»). Через рік він видав у США, на думку деяких сучасних українських істориків, найкращу й до сьогодні працю про гетьмана І. Мазепу — «Гетьман Іван Мазепа та його доба».

7. Держава і церква. Антирелігійна кампанія. Через лібералізацію суспільно-політичного життя республіки в умовах «відлиги» склалася нова ситуація в церковному житті. З осені 1955 р. до західних областей почали повертатися репресовані греко-католицькі священики. Серед віруючих існувало бажання відновити греко-католицьку церкву. Однак Рада у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР у цьому категорично відмовила. У 1957 р. греко-католицьких єпископів О. Хіру та М. Муранію, що повернулися із заслання в Закарпаття, знову заарештували і вислали за межі України.

Особливо пильно органи КДБ стежили за тими, хто підтримував контакти з греко-католицьким митрополитом Й. Сліпим, що перебував на поселенні в Красноярському краї. На їхню думку, він керував процесом таємного відновлення греко-католицької церкви. Саме тому влада забороняла Й. Сліпому повертатися в Україну, незважаючи на те, що він уже давно відбув термін покарання.

Лише в 1963 р. за клопотанням Папи Римського Іоанна XXIII Й. Сліпого звільнили з ув'язнення. Його першим запитанням під час отримання документа про звільнення було: «А чи стала вільною церква?». Й. Сліпий був змушений виїхати за кордон і до самої смерті в 1984 р. жив у Ватикані. Радянське керівництво категорично забороняло йому повертатися до України, хоча від громадянства СРСР і радянського паспорту він не відмовлявся.

У листопаді 1958 р. на пленумі ЦК КПРС М. Хрущов заявив про зміну партійної політики щодо релігії та церкви через те, що вони «заважали побудові комунізму». У партійній пресі розгорнулася кампанія проти релігії та церкви під гаслом «Змінити боротьбу проти ворожої ідеології». Церковні громади звинувачувалися в порушенні

радянської законності й підриві економіки (ішлося про утримання віруючих від робіт у дні великих релігійних свят). У межах запроваджених владою республіки «обмежувальних заходів» розгорнулася примусова ліквідація монастирів, церков, костелів, синагог, молитовних будинків. Усього протягом 1957—1964 рр. майже половина церковних громад в УРСР залишилася без своїх храмів, припинили діяльність дві третини монастирів.

Водночас М. Хрущов заявив, що будь-які витрати на реставраційні роботи в церквах є марним використанням народних коштів. У січні 1961 р. на виконання цієї заяви керівництво республіки провело «уточнення списку пам'ятників архітектури». За результатами перепису в 1961—1963 рр. з обліку зняли 740 пам'ятників архітектури, більшість із яких були культового походження.

Атеїзм — заперечення віри в існування Бога.

Антирелігійна кампанія, примусове насадження атеїзму, про успіхи яких у республіці керівництво повідомляло М. Хрущова, мали характер чергової «боротьби», яку народ не підтримував. За офіційними даними, більшість населення, як і раніше, дотримувалася релігійної обрядовості. Так, на Полтавщині хрестили понад 80 % новонароджених і ховали за обрядом близько 65 % померлих. У західних областях фактично всі хрестили новонароджених, вінчалися й ховали померлих зі священником.

Висновки. Освітня реформа, здійснена М. Хрущовим, мала на шкільництво як позитивний, так і негативний вплив, що проявилось в посиленні зросійщення системи освіти в Україні. Однак основна частина дітей республіки продовжувала навчатися в українських школах.

- Доба «відлиги» була сприятливим часом для розвитку української науки, яка в багатьох галузях вийшла на світовий рівень.
- Послаблення ідеологічного тиску сприяло розвитку української літератури й мистецтва. Прикметною рисою діяльності більшості українських митців стало їхнє негативне ставлення до зросійщення та прагнення домогтися підвищення статусу рідної мови в суспільстві.
- Лібералізація суспільно-політичного життя в період «відлиги» поєднувалася із запеклими переслідуваннями релігії та церкви. Проте антирелігійна політика влади в республіці, незважаючи на закриття храмів і переслідування духовенства, не мала підтримки серед населення.

Запитання і завдання

- 1. Який термін загальної обов'язкової освіти було запроваджено шкільною реформою, розпочатою в 1958 р.? 2. Що таке зросійщення? 3. Хто очолив Академію наук УРСР у 1962 р.? 4. Коли було запроваджено Шевченківську премію? 5. Назвіть імена представників «шістдесятництва» в українському мистецтві. 6. Коли М. Хрущов заявив про зміну партійної політики щодо релігії й церкви?
- 7. Якими були тенденції розвитку освіти в цей період? 8. У чому полягало зросійщення системи освіти в республіці за доби «відлиги»? 9. Висловіть свою думку щодо причин зростання темпів зросійщення населення УРСР. 10. Наведіть факти, які свідчать про стрімкий злет тогочасної української науки. 11. Визначте здобутки української літератури цієї доби. 12. Назвіть досягнення тогочасного українського мистецтва. 13. Як відбувався розвиток спорту в республіці в цей період? 14. Назвіть головні культурні здобутки

тогочасної української діаспори. 15. Чому радянське керівництво перешкоджало поверненню Й. Сліпого до України?

- 16. Складіть таблицю «Розвиток культури і духовного життя України в період "відлиги"».

Галузь культури	Основні досягнення	Видатні діячі

- 17. Проведіть дискусію за проблемним питанням: «Патріотичні та громадянські мотиви, морально-етичні проблеми у громадянській ліриці В. Симоненка», використовуючи матеріал з української літератури та історії України.
- 18. Підготуйте повідомлення про одного з представників культури України цього періоду (на вибір): М. Янгель, Б. Патон, С. Корольов, В. Глушков, Лесь Танюк, Ліна Костенко, І. Світличний, В. Симоненко, А. Горська або інші. 19. У 1956 р. український письменник В. Шумило в журналі «Смена» писав: «На жаль, ще є люди, які нехтують мовою українського народу. Декому з них здається, що українська мова недовговічна. Мине, мовляв, небагато часу, і українська мова зникне, а її замінить мова російська. Це нащадки великодержавних націоналістів типу Суворина, що видавав чорносотенну газету "Новое время", і Шульгіна — видавця такої ж реакційної газети "Киевлянин". Це абсолютно ворожі нам, радянським людям, думки. Ніяка мова не повинна витискувати іншу мову. У тому суть і рівноправність націй. Зі зникненням мови зникає, гине і нація». Якої думки щодо української мови дотримувався автор? Як оцінити її, ураховуючи обмеженість можливостей автора для критики в умовах радянської дійсності?